

Tertio, Spiritus sanctus peculiari modo inhabitat justificatos, non adultos tantum, sed etiam parvulos ut S. Augustinus scribit in epist. 57. ad Dardanum, et 103. ad Sixtum: nec disinit unquam inhabitare, donec justi sunt, ut omnes concedunt. At non potest intelligi, quomodo Spiritus sanctus semper inhabitat justos, et non inhabitet peccatores, nisi aliquid, atque id permanens, efficiat in justis, quod non efficit in peccatoribus. Id autem est gratia justificationis.

Quarto, non dicitur homo peccator, quia male operatur, sed quia transeunte opere malo, remanet in illo perversio, et macula per modum habitus. Igitur a contrario sensu non dicitur justus formaliter, qui operatur justitiam, sed qui habet in se justitiam et rectitudinem, per modum habitus permanentem.

Quinto, ipsi etiam Philosophi hoc docent, non posse recte dici justum, qui unum aut aliud opus efficit justum, sed qui per habitum ita dispositus est, ut possit, quando velit, facile, perfecte, et cum delectatione operari justitiam.

CAPUT XVI.

Solvuntur objectiones contra doctrinam capitis superioris.

Adversus ea, quæ diximus objici possunt, Primo, testimonia Scripturarum, quæ docent, homines justificati operibus, ut ad Roman. II. *Factores legis justificabuntur*, Jacobi II. *Videtur, quoniam ex operibus justificatur homo*. I Jean III. *Qui facit justitiam, justus est* (1).

Respondeo, primum Testimonium Tribus modis explicari potest. Nam factores legis justificabuntur, id est, augmentum justitiæ merebuntur, ac per hoc justificabuntur per opera meritorie, non formaliter. Item, factores legis justificabuntur, id est, qui cupiunt vere legis esse factores, dent operam, utificentur. Non enim justitiam legis faciunt, nisi justificati. Ita explicat S. Augustinus lib. de Spiritu et littera cap. 26. Denique, factores legis justificabuntur, id est, in divino judicio justi judicabuntur, et justitiæ coronam juste consequentur. Sic etiam exponit in eodem loco idem Augustinus. Estque hæc, præter cæteras, maxime litteralis expositio. Siquidem tractat eo loco B. Paulus de præmiis et

(1) Rom. II, 13; Jacob, II, 24; ibid. Joan. III, 7.

pœnis, in quibus non debet esse acceptio personarum: *Gloria, inquit, honor et pax omni operanti bonum; ira et indignatio omni operanti malum. Non enim est acceptio personarum apud Deum, et quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, et quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justus sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.*

Alterum testimonium explicatur ab ipso Tridentino Concilio sess. 6 cap. 10. de secunda justificatione, qua qui justus est, justificatur adhuc, dum per opera justa justitiæ habitualis augmentum promeretur.

Tertium testimonium non docet, quid faciat hominem formaliter justum, sed unde possit cognosci, an aliquis sit justus. Ille enim justus est, qui justitiam facit, sicut ille vivens est, qui movetur; et illa est arbor bona, quæ fructus facit bonos, nec tamen ideo est arbor bona quia facit fructus bonos, nec ideo vivit aliquis, quia movetur sed contra ideo movetur, quia vivit et ideo facit fructus bonos, quia est arbor bona; Sic igitur qui facit justitiam, justus est; sed non ideo justus, quia fecit justitiam, sed ideo justitiam facit, quia justus est.

Secundo, objici potest Triplex ratio, ducta ex natura justitiæ habitualis. Primo, si justitia habitualis esset formalis causa justificationis, formaliter peccato opponeretur. Id autem non ita est; nam justitia habitualis non opponitur peccato contrarie, nec privative, proinde nullo modo: non opponitur contrarie, quoniam habitus justitiæ contrarius est habitui injustitiæ, qui non est peccatum, sed vitium ex malis actibus contractum, quale etiam in justificatis reperiri potest; non opponitur privative, quoniam peccatum non est privatio justitiæ habitualis, sed deviatio, ac recessus a regula rationis, sive a lege Dei. Neque enim sunt idem recessus a regula, et privatio justitiæ habitualis, ut ex eo potest intelligi, quod qui in peccato sunt, iterum peccant, si prævaricentur legem, et tamen justitiam habitualement non amittunt, cum eam non habeant, neque enim amitti potest, quod non habetur.

Secundo, si justitia habitualis, esset formalis causa justificationis, ea justitia faceret nos gratos Deo, et acceptos ad regnum: at non ita est, nam justitia habitualis donum Dei est, et ex prædestinatione datur electis

jam ante ad regnum. Itaque quia sunt grati, et electi in prædestinatione, datur illis hoc donum, tamquam medium ad consequendum finem.

Tertio, si justitia habitualis esset formalis causa justificationis, non posset ullo modo aliquis justificari sine infusione justitiæ habitualis, causam enim formalem, ne a Deo quidem suppleri posse scholæ communiter docent. At non desunt gravissimi Theologi, qui sentiant, posse per Dei potentiam absolutam, tolli peccatum, sine infusione justitiæ: igitur non est omnino certum, nec tamquam dogma Ecclesiasticum defendi debet, causam formalem justificationis esse habitum charitatis infusum.

Ad hæc omnia argumenta Responsio erit in promptu, si breviter explicemus, ac probemus, habitualement justitiam Quatuor habere formales effectus, videlicet, purgare peccatum, efficere justum, conciliare Deo, ordinare ad regnum.

De Primo effectu multa disserimus in 5. lib. de statu peccati, qui erat secundus de peccato originis, in duobus extremis capitibus. Nunc in pauca rem contrahemus. Sciendum igitur est, non esse multum laborandum, quem ad modum tollatur actus peccati; is enim per se transit, dum fit: sed quem ad modum tollatur id, quod manet, transeunte actu, et unde dicitur homo formaliter peccator. Hæc autem sunt aversio a Deo, macula, dignitas pœnæ, et indignitas gratiæ, reatu, sive obligatio ad pœnam, et offensa, atque inimicitia Dei.

Porro aversio, sive declinatio a Deo, et a lege, quæ maxime proprie peccatum est habituale, privative opponitur conversioni ad Deum, et conformitati ad legem: proinde non potest tolli, etiam de potentia Dei absoluta, sine ipsa conversione et conformitate, Hæc autem conversio, et conformitas habitualis esse debet, sicut aversio et declinatio habitualis est. Conversio vero et conformitas habitualis vera, atque perfecta, quæ est, vel esse debet in homine, nihil est aliud, nisi habitus charitatis, qui omnes virtutes eminenter continet, et (ut loquitur Augustinus) plenissima justitia est. Ergo solus habitus charitatis formaliter tollit, quod in homine peccatore maxime proprie habet rationem peccati.

Macula quoque non potest ulla ratione formaliter tolli, nisi per eundem habitum charitatis. Nam quemadmodum ex aversione illa

orta est macula, ita ex conversione contraria tollitur macula. Neque differunt, nisi ratione aversio et macula, ac per hoc eadem est ratio utriusque.

Dignitas, sive meritum pœnæ, et indignitas gratiæ, nascitur ex aversione et macula: proinde ex conversione, et restituto decore tollitur. Nam quemadmodum qui a Deo recessit et distortus ac deformis evasit, dignus est qui odio habeatur, et indignus qui diligatur; sic etiam, si rursus ad Deum accesserit, atque ab eo lumen et decorem acceperit, dignus erit qui diligatur, indignus qui odio habeatur.

Reatus pœnæ et offensa, possent quidem tolli sine infusione justitiæ; nihil enim impedire videtur, quo minus possit velle non ordinare ad pœnam, et condonare offensam, et non habere pro inimico illum, cui donum habitualis justitiæ non concesserit, tamen tolluntur etiam ista per habitualement justitiam: et sine ea ordinarie non tolluntur, nec possunt non tolli; si donum illud præcesserit. Quomodo enim fieri potest, ut velit Deus inimicus esse illi, atque eum in æternum perdere, quem per infusionem charitatis amicum suum, immo et filium fecerit? Habemus igitur primum effectum formalem justitiæ, id est, charitatis habitualis, divinitus infusæ, esse de medio tollere, ac delere peccatum.

De altero effectu res erit adhuc facilior. Nam tametsi possit homo utcumque justus fieri, per humanas virtutes, Dei potissimum adjutorio concurrente, acquisitas; tamen justus ea justitia, quæ hominem perfecte disponat in ordine ad ultimum finem etiam supernaturalem, et ad omnes, leges etiam supernaturales, nullo modo fieri poterit, nisi per charitatem diffusam in corde, per Spiritum sanctum, ea siquidem est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia, ut S. Augustinus recte docet in lib. de natura et gratia cap. 42. neque sufficit actualis dilectio, qualis per auxilium, Dei speciale haberi potest; sed requiritur habitualis. Nam (ut supra diximus) non est justus, qui interdum juxta opera facit, sed qui perfecte, atque intrinsece ita dispositus est, ut possit, quando velit, prompte, facile, cum delectatione operari.

Tertius effectus infusæ charitatis, est reconciliare hominem Deo, id est, gratum, et amicum Deo facere, et hic quidem non est immediatus charitatis effectus, sed consequens ex natura rei absolute. Charitas enim

infusa, si consideretur, ut habet ordinem ad subjectum, proprie facit hominem justum, bonum, formosum, si consideretur, ut habet ordinem ad opus, facit hominem expeditum ad diligendum Deum, et proximum, et per hoc ad legem implendam. Sed quia ex natura rei, amor petit amorem mutuum et reciprocum, inde consequitur, ut qui diligit Deum, diligatur a Deo. Rursus, quia simile, ex natura rei, diligitur a simili, et nihil est, quod similiores nos Deo reddat, quam dilectio, ut S. Augustinus docet in Psalm. 99. ideo qui diligit Deum, diligitur a Deo. Denique, quia justus Dominus est, et justitiam diligit, fieri non potest, ut charitas, quæ facit hominem justum et bonum, non faciat etiam Deo gratum et amicum.

Quartus effectus est ordinare ad gloriam. Et quidem posset fortasse Deus ordinare ad gloriam hominem carentem isto habitu, et contra non ordinare ad gloriam hominem isto habitu præditum; Non enim videtur tanta esse vis hujus habitus absolute considerati, ut ex necessitate petat, tamquam sibi debitam beatitudinem. Tamen quoniam Deus promisit (ut S. Jacobus cap. 1.) coronam vitæ omnibus diligentibus se: ideo charitas infusa, non solum facit justos et amicos, sed etiam hæredes regni: nec potest ullus, secundum ordinariam Dei legem, acceptus esse ad regnum, qui non sit per infusam charitatem adoptatus in filium.

Ex his ad rationes, quæ contra objiciebantur, facile respondebitur. Ad Primam Dico, justitiam habituales opponi peccato privative, id est, ut opponitur habitus privationi. Neque verum est, quod in argumento assumebatur, non idem esse recessum a regula, et privationem justitiæ habitualis; immo sunt prorsus idem, si de recessu, et aversione habituali sermo sit, de qua nos in præsentia loquimur: illa est enim, quæ remanet in homine, transeunte actu peccati, et quæ facit hominem formaliter peccatorem: per accidens autem est, quod qui semel peccavit, cum iterum peccat, non amittat justitiam, quam non habet. Satis est enim, quod peccatum ex natura sua justitiam expelleret, si in homine reperiret. Actus enim peccati opponitur gratiæ habituali, non privative, sed contrarie, et eam expellit efficienter, sive dispositive: quomodo actus dilectionis super omnia opponitur peccato habituali, non privative, sed contrarie, et expellit illud efficienter, sive dispositive per modum ulti-

mæ dispositionis, ita ut ex natura rei, et infaillibiliter sequatur ad illum actum infusio gratiæ, et deletio peccati habitualis, sicut ad ultimam dispositionem in generatione humana sequitur ex natura rei, et infaillibiliter infusio animæ rationalis. Itaque sine miraculo non potest post actum peccati manere gratia, nec post actum dilectionis super omnia manere peccatum.

Ad secundam rationem dico. Deum in prædestinatione acceptasse electos ad gloriam sed voluisse, ut ad eam non pervenirent, nisi prius per infusam charitatem justis, grati, amici et filii facti essent. Proinde acceptasse fatemur. Deum electos ad gloriam in prædestinatione, quamvis nondum charitate præditos, sed non acceptare in executione ad eandem gloriam, nisi præditos charitate. Sicut etiam dilexit nos Deus, cum adhuc peccatores essemus, ut justos faceret, et cum inimici essemus, ut amicos faceret: et cum mortui essemus, ut viventes faceret quos postea diligit, quoniam justos, amicos, et viventes cernit.

Ad tertiam rationem dico, auctores, qui docent, peccatum remitti posse sine infusione justitiæ, vel niti falso quodam fundamento, quod videlicet nihil maneat in peccatore præter reatum pœnæ; vel certe loqui de peccato, quod ab homine in puris naturalibus condito committeretur; nam si quis admittat, peccatum, a quo formaliter nominatur homo peccator, non esse solum reatum pœnæ, sed aversionem et maculam, ut supra ex divinis litteris manifeste præbavimus; et loquatur de homine qualis nunc est post lapsum Adæ, non qualis esset, si in puris naturalibus conderetur, certe negare non poterit, nullo modo fieri posse, ut qui peccator est, et per hoc habitualiter aversus a Deo, et a divina lege, justificari possit a peccato, sine conversione habituali ad Deum, et ad divinam legem. Neque enim privatio tolli potest formaliter, nisi per habitum, ut neque habitus, nisi per privationem.

Quod autem quidam dicunt, peccatum et justitiam, non esse contraria immediata, ut necessario unum alteri succedere debeat, cum sit medius status innocentiae naturalis; recte refellitur a S. Thoma in quæst. 28. de veritate, artic. 2. ubi docet, peccatum et justitiam, esse contraria immediata, si non respectu hominis absolute, saltem respectu hominis conditi in gratia. Quemadmodum visus et cœcitas, non sunt contraria imme-

diata, respectu canis, ante novum diem, quando non est aptus ad videndum; sed tamen post eum diem sunt omnino contraria immediata.

At, inquiunt illi, si potuit Deus condere hominem in puris naturalibus, ac per hoc non conversum ad deum, ut objectum supernaturale; cur non poterit nunc etiam velle, ut aliquis peccator non teneatur esse conversus ad Deum, ut objectum supernaturale, ac per hoc efficere, ut carentia justitiæ divi-

nitus infusæ, non sit illi amplius privatio, sed simplex negatio, et consequenter non habeat culpæ rationem? Respondeo, si id ponatur, perinde erit, ac si conditus fuisset homo ille in puris naturalibus. Quare nihil impediet ista positio, quo minus verum sit, quod diximus, non posse fieri, ut homo, qualis nunc nascitur, justificetur a peccato, sine infusione justitiæ habitualis. Sed de his rebus non est necesse hoc loco subtilius disputare.